

Felnőtt-e a romániai gyermekvédelem?

**Recenzió Roth Mária, Antal Imola, Dávid Kacsó Ágnes,
László Bodrogi Éva *Bevezetés a gyermekvédelembe* című könyvéről**

A rendszerváltást követő Románia számára meghatározó kihívást jelentett egy olyan szociális védelmi rendszer kiépítése, amely a társadalmi inklúzió alapszik, jelentős hangsúlyt fektetve az emberi jogok tiszteletben tartására. Ennek keretén belül a gyermekvédelmet illető első aktív mozzanat 1990-re datálható, amikor is a román parlament ratifikálta a Gyermek jogainak nemzetközi egyezményét, amelyet amúgy minden ENSZ-tagállam aláírt (Szilvási, 1996: melléklet, 302). Alapvetően a szociális ellátórendszer, ezen belül a gyermekvédelmi rendszer kiépítése is két egymást követő lépéssel vette kezdetét, amely lényegében e terület fejlődési szakaszának az elejét jelentette. Ezek a meglévő, illetve az újonnan meghozott törvényeknek a nemzetközi előírásokkal és normákkal való harmonizálásából, valamint az új rendelkezések gyakorlatba ültetéséből és a helyi viszonyokhoz való adaptálásából álltak. A hazai szociális védelmi és egyben gyermekvédelmi rendszer második kiemelendő fejlődési fázisát az 1991-ben újraindított pszichológiai, szociális munkás, illetve gyógypedagógiai szakképzés jelentette, amely 1992-ben egyetemi státuszt nyert (Berszán, 2017: 109–111). Nagy valószínűséggel a szakemberképzés jelentős mértékben hozzájárult az addigi gyermekvédelmi rendszer 1997-től kezdődő, kimagasló reformjaihoz. Ekkor az állami intézmények infrastruktúráját illető legjelentősebb mozzanat a talán „serdülőkorát élő” romániai gyermekvédelem decentralizációjában nyilvánult meg, valamint ennek következtében a helyi, illetve megyei közigazgatási hatóságok, szolgálatok és szolgáltatások létrehozásában (OU 26/1997).

Az állandó jellegű és számos reformot, módosítást, kiegészítést, fejlesztést és újragondolást magába foglaló periódus 2004-ben zárult le, majd 2005-ben kialakításra került a ma is működő, megyei szintű *Szociális és Gyermekvédelmi Igazgatóságok* (Direcții Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, DGASPC) intézményes rendszere. Az 1997–2004 időszak talán legfontosabb változása a klasszikusnak mondható gyermekotthonok fokozatos felszámolása volt, illetve a családi típusú gyermekotthonok kialakítása és a hivatásos nevelőszülők hálózatának létrehozása. A szociális és gyermekvédelmi rendszer 2005-ös újraértelmezésével (Hot. 1434/2004), majd az időközbeni fejlesztésekkel, bővítésekkel egy időben e szakterület elérte a „fiatal felnőtté válásának” szakaszát. Mindezek ellenére az elmúlt harminc év nem hozta el a teljes felnőtté válás állapotát, hiszen jelenleg is rengeteg kihívás vár még megoldásra. Többek között nem kis fejtörést okoz a kórházban elhagyott gyerekek helyzetének kezelése, a gyermekbántalmazás problematikája, a kiskorú anyák magas mutatója, a védett otthonok és a gyerekvé-

1 A szerző PhD-hallgató a budapesti Nemzeti Közszerzői Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kara Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolája keretén belül.
E-mail: szerno@sapientia.ms.ro

delem területén tapasztalattal rendelkező szakemberek hiánya, valamint a tehetséggondozás lehetőségeinek kiaknázása. Mindez szoros összefüggésben áll a gyakran átgondolatlan országos szociális közpolitikai döntésekkel, de alapvetően a szociális rendszer túlterheltségével is.

A gyermekvédelmi rendszer kialakulásának és fejlődésének romániai, illetve nemzetközi tekintetű folyamatainak, valamint a gyermekvédelem alapvető problematikájának és kérdéseinek részletesebb szemléltetése végett Roth Mária, Antal Imola, Dávid Kacsó Ágnes és László Bodrogi Éva *Bevezetés a gyermekvédelembe* című, 2018-ban publikált könyvének tanulmányozása ajánlott. A továbbiakban az említett témakört mélyebben részletező többszerzős tankönyv recenzióját olvashatják.

A könyv központi témája, noha alapvetően a szakterületbe való bevezetést célozza meg, részletekbe menően taglalja a gyermekvédelem különböző aspektusait. A szerzők a tudományos művekben megszokott módon foglalkoznak az említett témakörrel. Ezt illetően kiemelendő, hogy a szóban forgó mű a tudományos források és jogi dokumentumok mellett helyet ad a kérdéskörrel kapcsolatos különböző kutatások bemutatásának, illetve jó néhány esettanulmánynak is, ezek által megszólaltatva az eseményeket megélt személyeket, áldozatokat. Az említettek fényében elmondható, hogy a könyv szerzői e műben kifinomultan ötvözik az előbb említett felületeket, tudományos módszereket.

A kötet szerkezetileg teljes egységet képez, amelyen belül eltérő arányban, fejezeteken és alfejezeteken belül mutatja be a tanulmány során kutatott kérdésköröket. A mű összesen tizenegy fejezetre, illetve számos alfejezetre tagolódik. Kiemelendő, hogy noha a fejezetek témájukból kifolyólag komplementer jelleggel bírnak, ezek kapcsolata esetenként kevésbé érzékelhető. Ennek oka valószínűleg az, hogy a szerzők külön-külön foglalkoznak az általuk kutatott rész kérdésekkel, és nem egy egységes kutatás keretén belül állították össze a kötetet. Az első fejezet a gyermekvédelem, illetve a gyermekvédelmi rendszer kialakulását, fejlődését, alapelveit és dilemmáit mutatja be. A második fejezettől kezdődően a hetedik fejezetig a gyermekek bántalmazása, elhanyagolása, illetve az ellenük tanúsított erőszak, rossz bánásmód kerül bemutatásra, ezek következményeivel és az ezekre vonatkozó különböző elméletekkel együtt. A nyolcadik fejezettől a tizenegyedikig a gyermeket ért rossz bánásmód kivizsgálása, a kivizsgálást követő beavatkozás megtervezése, gyakorlatba ültetése és értékelése, illetve a terápiás munka és a prevenció három szintje kerül részletes feldolgozásra. Amennyiben ezt a besorolást vesszük alapul, három főbb részre tagolható a kötet, amelyek esetében ugyanaz a központi egység, míg a különböző témákat feldolgozó fejezetek átjárják a kérdés perifériáit is. Esetleges kiegészítésre szorul az aktuális gyermekvédelmi rendszer részletesebb bemutatása, annak struktúrája és gyakorlatias működése.

A könyv módszertani szempontjait illetően több részletre is érdemes kitérnünk. Tudományos megközelítésből a tanulmány kiemelkedő eleme elsősorban az ötvözött módszertan alkalmazása, amely esetében a szerzők kapcsolatot teremtenek az empirikus kutatási eredmények és az interjú módszere között, a kötet összeállításának folyamatába beemelik az összehasonlító módszert, továbbá élnek az elérhető adatbázisok célirányos felhasználásával, és természetesen a kérdést illető szakirodalom kiaknázását is szem előtt tartják. Ami a szakirodalom szakszerű felhasználását illeti, a könyvben a jogi dokumentumok és a korabeli szabályozások mellett helyet kapnak a korszerű tudományos folyóiratokban közzétett cikkekre, illetve más szakmunkákra való hivatkozások is. Ezzel kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy a kötet internacionális jellegé-

ből kifolyólag nemcsak a hazai szakirodalmat használja fel, így tehát a nemzetközi vonatkozások sem maradnak ki a műből. Ami a felhasznált dokumentumokra való hivatkozást illeti, a szerzők elsősorban a szövegek közti hivatkozást részesítik előnyben, viszont lábjegyzetekben is találunk utalásokat adott forrásokra, illetve minden fejezet végére különálló, az adott fejezetben felhasznált, összesített hivatkozásjegyzék került. Ugyanakkor az is megemlítendő, hogy a könyv csupán részben tartalmazza a megírásában alkalmazott módszertani eljárások dokumentálását, így a tanulmány elméleti és módszertani részei között aránytalanság áll fenn az előbbi javára.

A gyermekvédelem különböző kérdéseivel és szempontjaival kapcsolatban is számos kutatást végzett több, az említett szakterületen tevékenykedő elismert szakember (Ainsworth, Benedetti, Bowlby, Finkelhor, Garbarino, Goddard, Howe, Kempe, Killén, McMahan, Mrazek, Révész, Van der Kolk), akik munkássága alapján értékes kiadványok készültek, ugyanakkor jelen kötet szerzői egy átfogó megközelítéssel állították össze a meglévő ismeretanyagot. Az imént említett kiadványokat alapként használva, a szerzők két fontos tényezővel gazdagítják a kutatók kérdéskört. Elsőként a különböző szempontok és részterületek összehasonlíthatósági lehetőségének kialakítását emelném ki, hiszen bizonyos mértékű kapcsolatot teremtenek az egymást követő fejezetek között és ezeken belül. A másik tényező, amely az összeállítást gazdagítja, az a kötetbe beemelt számos esettanulmány, illetve személyes példa. Ezeknek köszönhetően meglehetősen emberközelí rálátást, mélyebb betekintést kapunk az adott kérdésekre vonatkozóan olyan személyek nézőpontjából, akik megélt tapasztalatokat oszthatnak meg.

Az előbbieken vázolt tényezőkkel kapcsolatban ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ezek a szempontok a maguk pozitívumaival együtt negatív bírálatokat is kiválthatnak a tudományos megközelítés képviselőiből. Tudniillik ezen források nagy mértékben olyan szubjektív véleményeket (eseményeket) közvetítenek, amelyek hitelességének leellenőrzése kétségbe vonható, vitatható. Értelemszerűen nem a szerzők által alkalmazott kutatómódszertani eljárásokra kell gondolni, hanem az általuk használt források szavahihetőségére. Ennek az ellensúlyozása végett érdemes lett volna beiktatni egy alkalmazott módszertani leírást. Mindezek ellenére a könyv elindít egy folyamatot, amelyet követve, a jövőbeli kutatások ötleteket meríthetnek hasonló tanulmányok elkészítésének esetére, illetve természetesen ezek majd bővíthetik azokat a szempontokat, amelyek a szóban forgó kötet által kevésbé vannak kidolgozva.

A könyv stílusa könnyed, olvasmányos, átlátható és jól rendszerezett. Annak ellenére, hogy a gyermekvédelem rendszerét, illetve ennek változásait szemlélteti, különböző eseményeket, beavatkozási módszereket és szempontokat sorakoztat fel, illetve elemez, ezt a kötet bárki számára érthető módon teszi, így nem csak az adott szakterületen tevékenykedők számára ajánlott az elolvasása. A tanulmány illusztrációkat és táblázatokat is bőven tartalmaz a fejezetek közé beágyazva, viszont a szerzők függelékként nem sorakoztatják fel rendszerezetten ezek jegyzékeit, esetleges tárgymutatókat és névmutatókat. Ami a kötet nyomdai kivitelezését illeti, puhatáblás könyvként jelent meg a kolozsvári Egyetemi Műhely Kiadó gondozásában.

Összességében Roth Mária, Antal Imola, Dávid Kacsó Ágnes, László Bodrogi Éva *Bevezetés a gyermekvédelembe* (3. átdolgozott kiadás) című munkája széles körű betekintést nyújt a gyermekvédelmi és gyermekvédelmi rendszert illető ismeretekbe, de bizonyos szinten a területre vonatkozó különböző elméletekre is reagál. Noha a könyv megírása során alkalmazott tudományos módszertani eljárásokat a szerzők különállóan nem részletezik, ezekről a tanulmány különböző fejezeteiben kapunk némi információt. Ugyanakkor kiemelendő, hogy a könyvnek

mind a gyakorlati, mind az elméleti része egyaránt értékes. Mindezekkel együtt a kötet tudományos értéke nem megkérdőjelezhető, ráadásul rendszerszemléletű perspektívából közelíti meg a tanulmány központi kérdéskörét.

SZAKIRODALOM REFERENCES

- Berszán, L. (2017). *A fogyatékos személyek társadalmi integrációja* (2. átdolgozott kiadás). Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó.
- Hotărârea nr. 1434 din 2004 privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului
- Ordonanța de Urgență nr. 26 din 1997 privind protecția copilului aflat în dificultate
- Roth, M., Antal, I., Dávid Kacsó, Á., & László Bodrogi, É. (2018). *Bevezetés a gyermekvédelemben* (3. átdolgozott kiadás). Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó.
- Szilvási, L. (1996). *Gyermek – család – társadalom*. Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Szociális Munka Gyakorlata sorozat.